

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р БОРИСЛАВА ТАНЕВА
Клавирна катедра, ИФ, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София

ОТНОСНО
дисертационен труд на тема
**„КЛАВИРНА ИЗРАЗНОСТ И АСПЕКТИ НА ИНТЕРПРЕТАЦИЯТА В
СОЛОВИТЕ
ТВОРБИ ЗА ПИАНО НА ЮЛИЯ ЦЕНОВА“**

от Гергана Ленкова Несторова – редовен докторант към
Клавирна катедра на ИФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по
професионално направление 8.3 Музикално и танцово изкуство

Настоящата рецензия оценява приносите на предложения от докторант Гергана Несторова дисертационен труд на тема **„Клавирната изразност и аспекти на интерпретацията в соловите творби за пиано на Юлия Ценова“**.

Гергана Несторова завършва с отличие НУМСИ “Проф. П. Владигеров” – Бургас в класа по пиано на Юлия Ненова. През 2008 година е приета в НМА „Проф. Панчо Владигеров” – София, където се обучава при проф. Марина Капацинская. През 2013 година завършва магистърска степен на обучение. От 2014 година е редовен докторант към Клавирната катедра в ИФ на НМА.

От март 2018 година е назначена като асистент към клавирна катедра на Инструменталния факултет на НМА „Проф. Панчо Владигеров“.

Доказателство за качествата на докторантката са множеството отличия от национални и международни конкурси, между които: “Николай Рубинщайн” (Париж, 2006) – трета награда, “Карл Филч” (Сибиу, 2005) – втора награда, “Класика и съвременност” (Стара Загора, 2002) – трета награда, “Шуман – Брамс” (Пловдив, 2003) – трета награда, Национален конкурс за най-добро изпълнение на българска творба “Върбан Върбанов”

(Бургас, 2000, 2004, 2008) – специални награди и в трите издания, Награда за най – добро изпълнение на концерт с оркестър от Лятна музикална академия (Сан Даниеле, Италия, 2012), Международен конкурс за българска и японска музика, (София, 2008) – трета награда, Академичен камерен конкурс „Никола Стефанов“ (София, 2014) – първа награда, „Димитър Ненов“ (Разград, 2014) – трета награда, „Албер Русел“ (София, 2016) – първа награда.

През 2010 година Гургана Несторова завършва активен майсторски клас при световно известни клавирен педагог проф. Дмитри Башкиров в Международната лятна академия в Залцбург, Австрия.

Друг акцент в професионалната биография на Гургана Несторова са изявите ѝ като солист на различни оркестри: Mozart Virtuoso Festival Orchestra -Токио, Филхармониите в София и Бургас, Симфоничен оркестър – Пазарджик, Симфониета Видин, Симфониета Шумен, Разградски филхармоничен оркестър, Академичен симфоничен оркестър към НМА. В последните години Гургана Несторова убедително налага присъствието си в концертните афиши в страната. Тя е търсен и желан сценичен партньор особено сред поколението, на което принадлежи. Многобройни са сценичните ѝ изяви като част от камерни ансамбли. Участва в съвместни концертни проекти с цигуларите Санджар Сапаев и Руслан Апостолов, Мирослав Димов – ударни, Румен Трайков – пиано, Мартин Павлов - флейта, Мартин Стоянов – кларинет и др.

Тя има разнообразни солови концертни изяви – сред тях се открояват реализираните през 2018 г. шест клавирни рецитали с творби на Фредерик Шопен в различни градове в Япония.

Участвала е в Международен фестивал “Варненско лято” (2019), Европейски музикален фестивал (2013, София), Международен фестивал за съвременна клавирна музика „pPIANISSIMO” (2011, 2015, 2016, София), Лауреатски дни „Катя Попова” (2016, Плевен) в камерно дуо с флейта, тържествения концерт по случай 90-години от създаването на НМА под диригентството на академик Васил Казанджиев (2011, София). През 2018 година участва на форумите Нова българска музика и Международен музикален фестивал “Артис”.

С отлично лично впечатление съм от соловия рецитал, който Несторова изнесе в цикъла от концерти “Музиката на Европа” (2019), представяйки съвременни клавири пиеси от швейцарски композитори. Много от творбите бяха премиерно изпълнени в България. През настоящата година Гергана Несторова осъществи и световната премиера на „Триптих” от Васил Казанджиев на Международния музикален фестивал „Варненско лято”. На Несторова дължим и премиерното изпълнение на *Concerto piccolo per piano solo* от Емил Мирчев на форума „Нова българска музика“ - 2018 г. Проява на траен интерес към творчеството на Мирчев са реализираните през декември 2016 година два клавири рецитала и студийни записи на творби от композитора в залите *City Mark Art Center* (София) и концертната зала на НМА „Проф. Панчо Владигеров”. Гергана Несторова има направени записи за БНР и БНТ. Тази разнообразна концертна дейност докторантката съчетава успешно с преподавателска работа в НМА.

Наред с това тя е и активен участник в екипа, организиращ международния фестивал за съвременна клавирна музика *ppIANISSIMO*. От работата ѝ там също съм с отлични впечатления – не само относно качествата ѝ на изпълнител, участвал в няколко издания на фестивала, но и като организатор и отговорен, активен член на екипа.

Наблюдаваме едно съзнателно съсредоточаване на интереса на докторантката към издирване и интерпретиране на съвременна клавирна музика. Вероятно заради това тя избира за тема на дисертационният си труд нелеката задача да изследва клавирирното творчество на изключително самобитната и ярка представителка на българската композиторска школа Юлия Ценова. Изборът на научен ръководител също не е случаен - проф. д-р Димитър Цанев е пианист, доказал убедителното си присъствие сред водещите имена на изпълнители на съвременна музика у нас. Трудът на докторантката има обем от общо 132 страници, като в 124 от тях са разположени увод, трите основни глави, заключение, множество нотни примери, библиография и публикации. Също така са приложени списък с цитирана литература и други източници (филм и интервю с Юлия Ценова). Изведени са приносите на труда и са приложени концертните изяви на докторантката в периода 2014 – 2019 година.

В увода са ясно очертани намеренията на Докторантката. Коректно са изведени предметът и целите на изследването, набелязани са параметрите на всяка от главите.

Основната разработка на труда, както споменах е разпределена в три глави, озаглавени съответно:

- I. Юлия Ценова в измеренията на музикално – историческото време.
- II. Опит за систематизация и периодизация в клавирната музика на Юлия Ценова през определени творчески и оперативни ракурси
- III. Интерпретационно-аналитични подходи към соловите клавирни творби на Юлия Ценова

Напълно споделям избрания от Докторантката подход към навлизането в проблематиката на темата. Той е коректен, ясен, пределно систематизиран, в посока от общо към частно. Това разпределение е балансирано и в главите на труда, както следва:

В първа глава обстойно се разглежда присъствието на Юлия Ценова в параметрите на европейското и световно музикално-историческото време. Прониквайки през широката културна рамка на „времето“ се прави опит да се обясни как с уникалния си изказ и изразност творчеството на Ценова се вписва в контекста на разнообразните европейски и световни тенденции през последните десетилетия на полистилистичния и противоречив XX век. След кратък анализ на случващото се в съвременното на Юлия Ценова, докторантката навлиза целенасочено към темата, а именно – *клавирното творчество на самобитната българска композиторка* и достойното място, което то заема в контекста на съвременната музикална култура. Гергана Несторова показва дълбоко познаване на жанровото многообразие в многобройните опуси, представляващи съвкупността на творчеството на Юлия Ценова. Цитират се известни световни сцени и форуми, където през годините е звучала музиката на Ценова.

Във **втора глава** Несторова систематизира и очертава периодиката в творчеството на Ценова и се насочва към конкретния период, а именно 90те години на XX век. Тогава са създадени пиесите, обект на изследването, а именно *клавирно наследство* на Юлия Ценова - неголямо

по обем, но изключително богато като духовно съдържание и ярка образност. Убедително са изведени основните композиционни подходи на Ценова като:

- *Импровизационен подход* - според Несторова той е „задължително състояние на духа и необходимост за музикалната процесуалност“ – определение, с което съм напълно съгласна;

- присъствието на *Алеаториката и Минимализма* - композиционни техники, които най-много се доближават до подобен тип търсене в импровизационната игра. Обръща се специално и необходимо внимание на ритмичната и метрична организация в *джазовата импровизация*, често застъпвана в клавирните пиеси на Ценова.

Гергана Несторова обобщава компонентите на „изразност“, наричайки ги *„изкуството като игра“* – един термин употребяван в различни интервюта и от самата Ценова, обясняващ до голяма степен философията на творчеството ѝ.

Извеждат се главни характеристики на индивидуалния клавирен стил на Юлия Ценова като *хоризонталния и мелодиен лиризъм и мелодичните комплекси – речитативи* и техните повторения.

Хоралът – особено важен символ в творбите на Ценова, която казва: „Обичам хоралите. Как да внуша духовното присъствие, когато Бог и човек се срещат, ако не чрез тях?“

Обстойно се разглежда ролята на *тембъра*, внасящ в клавирната изразност допълнителен колорит от камерната и оркестрова звучност. Като водещо изразно средство се извежда *имитационният тембров подход*, обогатяващ клавирната фактура.

Несторова определя като силен характерен композиционен похват търсенето на *сонорни ефекти* като употребата на „ударна трактовка“ на инструмента, както и на „*model campane*“. Мога да обобщя, че това е валидно изобщо за клавирното творчество на Ценова. Различните видове *клъстерна техника* и употребата на педала като „ударен“, допълващ клавиатурата допълнителен „инструмент“ а в инструмента са изведени в основна драматургична роля в клавирните пиеси.

Трета глава - най-обширна и централна от дисертационния труд, представлява същинският анализ на четирите солови клавирни творби. В нея Гергана Несторова прави обстоен и задълбочен изпълнителски и

философски-естетически анализ на клавирните произведения на Ценова: „Триптих за клавиатура“, „Musica solitudinis“, „Четири молитви“ и „q.f.f.f.s.. Специфичният подход към разглежданите произведения е провокиран и определен от погледа на музиканта-изпълнител. Чрез интерпретационно-аналитичния подход се осъществява търсенето на специфичното художествено пространство и неговия смисъл. Яркото възплъщение на посланията на композитора, овеществени в звук и образно внушение към слушателя. През определени творчески и оперативни ракурси се прави опит да се изведат водещи характеристики и характерни стилови елементи. Докторантката определя като „нов творчески период, характерен с подчертано задълбочаване във философската вгълбеност, търсене на звукови решения, целещи идиоматизиране на „вечни истини“ и символи в живота и изкуството.“

Мога само да потвърдя и да се съглася с това определение, защото познавах добре самата композиторка. Интерпретирала съм многократно клавирните ѝ творби и съм стигала до подобни изводи и констатации.

Запозната съм с изцяло и с представения ми от докторантката *автороферат*, съдържащ 60 страници. Според закона той трябва ясно и точно и да представя основните положения от текста на дисертацията, както и синтезирано представяне на приносите, което е направено добросъветно от докторантката. В него е представена информация за трите основни публикации на Гергана Несторова, а именно:

1. “Юлия Ценова – пространства на самотата”, Докторантски четения 2017, НМА „Проф. Панчо Владигеров”, София. Март-09
2. „Интерпретационно – аналитични подходи в „Триптих за клавиатура” от Юлия Ценова”, ежегодно научно издание „Алманах” на НМА „Проф. Панчо Владигеров”, София, 2019, (под печат);
3. “Юлия Ценова – сакрални пространства в „Четири молитви”, Докторантски четения 2019, НМА „Проф. Панчо Владигеров”, София, (под печат)

Текстът на дисертацията на Гергана Несторова ползва цитирания и се позовава на значим брой автори, представени в частта „библиография“, където са изведени общо 33 заглавия - 20 български и 13 чужди.

В историкографски смисъл приносят на дисертационния труд на докторантката е неоспорим - това е първото и за сега единствено изследване на интеграла от клавирни творби на Юлия Ценова. Искрено се надявам то да бъде повод и основание и за други млади изследователи, които да надникнат в извънредно интересния, уникален музикален свят, създаден от Юлия Ценова – нещо, което тя абсолютно заслужава.

Освен задълбочена теортична разработка, докторантката на практика е реализирала всички тези творби и на концертната сцена. Това прави трудът ѝ симбиотичен и завършен.

Погледът на интерпретатора е винаги различен от този на научно подхождащия, но в случая имаме щастливо съвпадение на добросъветно изследване на един и същи обект - клавирното творчество на Ценова, погледнат през две различни, взаимодопълващи се призми - интерпретаторска и научна. Сега, когато чета и трябва да рецензирам писмената разработка на докторантката, си давам сметка, че съм присъствала на повечето от концертите, на които Гергана Несторова е изпълнявала клавирна музика от Юлия Ценова. Винаги съм оставала с впечатление за максимално съвместно и професионално отношение, както и коректно търсене на корените и смисъла на сложния философско-емоционален, пълен и спонтанен свят на Юлия.

И доколкото това е рецензия за научен труд, аз разбира се, няма да се спирам на изпълнителските качества Гергана Несторова, но същевременно не мога и да не ги отбележа. Централно постижение е изнесеният в концертната зала на НМА на 13 февруари 2019 г. рецитал, на който докторантката си поставя нелеката професионално и емоционално задача - да изпълни почти всички клавирни произведения на Ценова в един концерт!

Друго, което не мога да не отбележа и определено прави впечатление е богатият речник и адекватното боравене с термини, които Несторова демонстрира в труда си. Езикът на дисертацията е издържан в един хомогенен стил, отличаващ се със стремеж към демонстриране на научно познание като в същото време не отсъства и емоцията.

Може би на някой ще му се стори, че на някои места в текста присъства силен емоционален заряд. Той, според мен, напълно отговаря на темата. Надявам се, че всички, които познаваха лично самата Юлия Ценова биха

потвърдили, че прилагането на чисто научен подход към творчеството ѝ е нелепа задача, която докторант Гергана Несторова изпълнява съвестно. Абсурдно е да се абстрахираме, да се преструваме на недокоснати емоционално от необикновено пъстрия и спонтанен свят, който раждаше с всяка своя творба тази абсолютно самобитна българска композиторка. Следователно разработката за клавирното творчество на Юлия Ценова не би могла да се гради само през призмата на научния, философски и формален анализ. Погледът на интерпретатора прави разработката още по-ценна. Трудът на Гергана Несторова се придържа максимално стриктно и следва един висок научен език, като същевременно не ни спестява (а и не трябва) споделянето на емоционалния си поглед върху творчеството на Ценова. Поздравявам Несторова за стриктното придържане към тънката граница между научното и неуловимото, която тя сама си поставя и следва.

В научните си разсъждения Несторова показва индивидуално отношение, уважение и отговорност към изследвания обект. Тя навлиза в дълбоките философски пластове на тази сложна, а същевременно абсолютно естествено създадена хомогенна материя. Несторова показва разбиране на многокомпонентността на клавирните пиеси, пренаситени с образност, натоварени със строга символика, винаги философско обосновани, но и същевременно звучащи спонтанно и абсолютно естествено, все едно писани на един дъх.

Познавах, мога да кажа, добре самата Юлия Ценова. Изпълнявала съм десетки пъти на различни световни сцени „Триптих за клавиатура“. Имам ярки спомени от съвместната ни работа и срещи. Незабравим е споменът от раждането на „Молитви за пиано“, специално написани за втория международен фестивал за съвременна клавирна музика „pIANISSIMO“ и изпълнението им от самата авторка на една от фестивалните вечери. Неизличим е споменът ми от подготовката на премиерното изпълнение на „Шопски танц“, който изпълнихме с Маргарита Илиева и за което изпълнение работихме със самия автор – един невероятно дълбок, нестандартен, изтъкан от дух, антиматериален човек.

Защо казвам всичко това?

Защото, преминала лично през този опит, неминуемо си давам сметка, че

да въведеш нейното творчество - една чудата сплав от джаз, фолклор, импровизация, кодирани, почти окултни заклинания и символи в строгия свят на научното е *изключително трудна задача*.

Да обясниш, систематизираш и опишеш с думи буквално безкрайно импулсивните необясними неща, от които е изтъкана музикалната материя, завещана ни от Юлия Ценова е много трудно. Самата Ценова определя произведенията си като: *„Моите произведения в последно време третират философски идеи, свързани с най-различни ясни и неясни неща, след което продължава да не е ясно.“*

Творбите на Ценова оставят огромно пространство за въображението на изпълнителя им, като му дават безгранична свобода, но както знаем - свободата е висша отговорност.

Неуловима е спецификата в музиката на Юлия. Тя е като Пясъчен часовник, в който безкрайно можеш да преливаш философия и инвенция.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

позовавайки се на всичко посочено по-горе и с оглед на кадровата перспектива на клавирна катедра, към която докторантката принадлежи, давам убедително своята положителна оценка на дисертационния труд на докторант Гергана Ленкова Несторова - едно необходимо и достойно защитено стъпало в академично ѝ израстване.

Изложените по-горе оценки и констатации ми дават пълно основание да предложа и на уважаемото Научно жури да присъди на Гергана Ленкова Несторова образователната и научна степен „доктор“ по специалност 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

София, 7.11.2019

Проф. д-р Борислава Танева